Arkeologisk undersökning

Stensättning, rest sten och kantställd häll

Undersökning av RAÄ 155:3 med anledning av avstyckning och bildande av fastigheterna Stavsjö 1:8 och 1:9

Malmbäcks socken i Nässjö kommun
Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2008:12
Tomas Areslätt

Arkeologisk undersökning

Stensättning, rest sten och kantställd häll

Undersökning av RAÄ 155:3 med anledning av avstyckning och bildande av fastigheterna Stavsjö 1:8 och 1:9

Malmbäcks socken i Nässjö kommun
Jönköpings län

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM
Arkeologisk rapport 2008:12

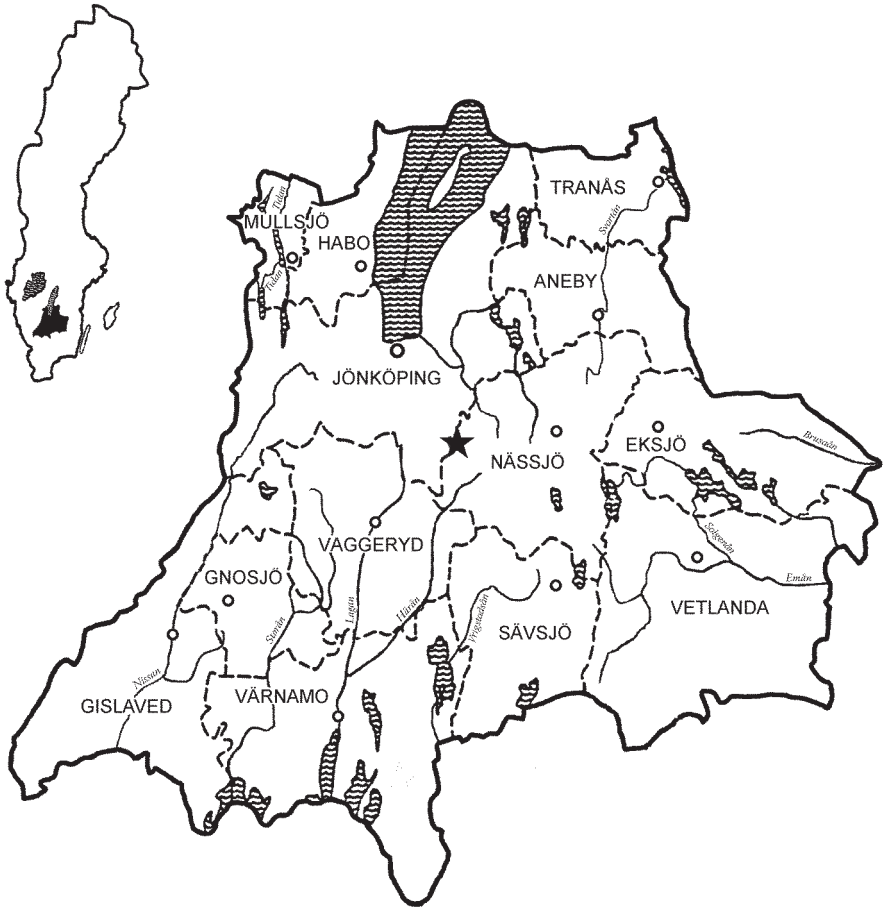

Rapport, foto och ritningar: Tomas Areslätt, rapportsammanställning: Rickard Wennerberg
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Birgitta Blomkvist och Marita Tidblom
Omslagsbild: Kvadrant 2 i anläggning 1 efter undersökning och borttagning.
Foto från öster av Tomas Areslätt (Dia nr 12)

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2008

Innehåll

Inledning....5
Målsättning och metod....5
Topografi....7
Fornlämnings- och kulturmiljö....7
Tidigare undersökningar....8
Resultat....8
Fornlämningen och stratigrafin....8
Den oregelbundna stensättningen (anläggning 1)....9
Den resta stenen (anläggning 2)....10
Den kantställda hällen (anläggning 3) och brandgropen....10
Fynd....11
Sammanfattning....11
Administrativa uppgifter....13
Referenser....14
Arkiv....14
Figurförteckning....15

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningsbeskrivningar
Bilaga 2. Fyndförteckning
Bilaga 3. Konserveringsrapport
Bilaga 4. Plan - och profilritningar

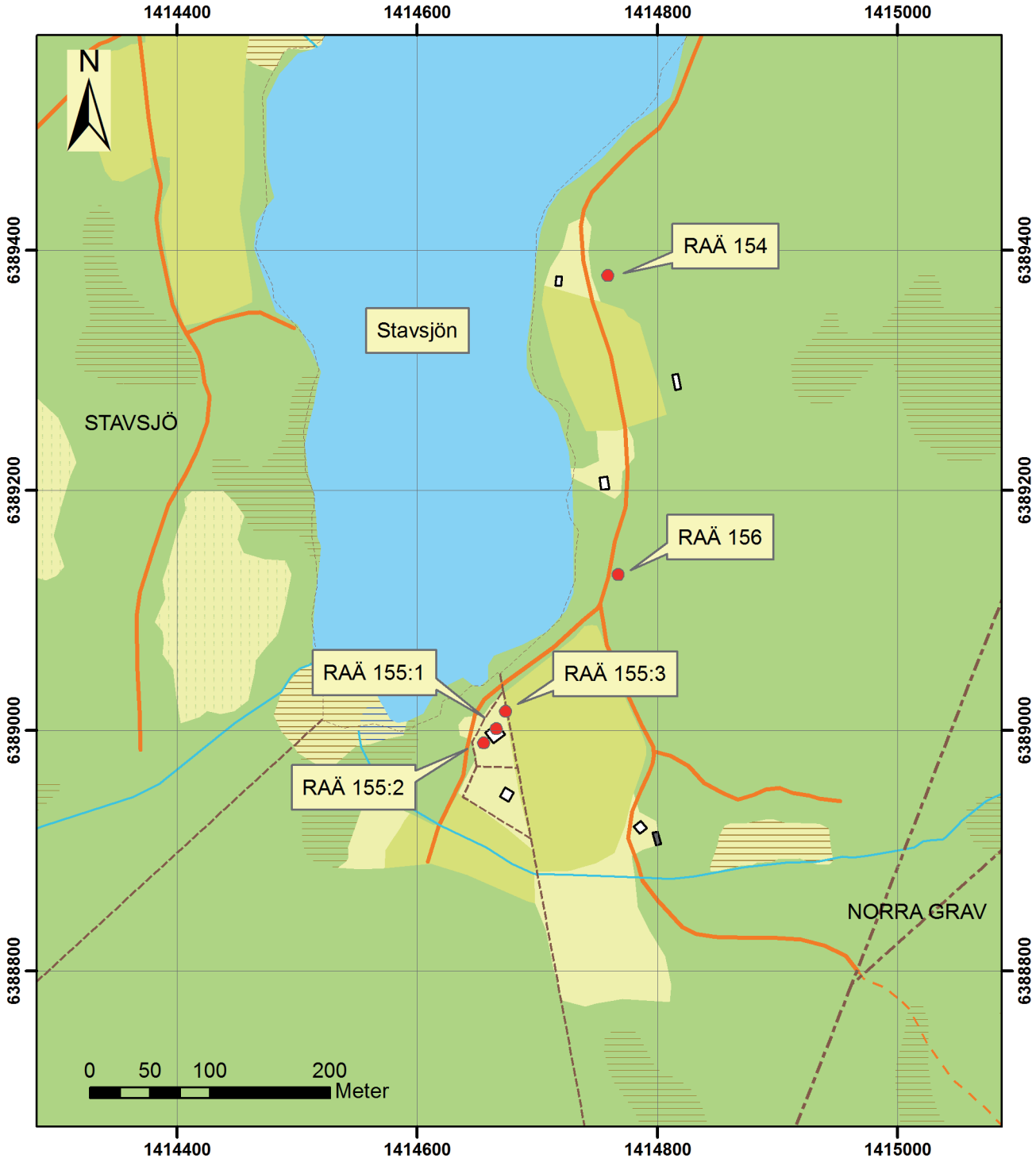

FIGUR 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med RAÄ 155:1–3 och omgivande fornlämningar markerade. RAÄ 155:1 och 2 hade tagits bort innan undersökningen av stensättning RAÄ 155:3 genomfördes 1977. Jämför placeringen av RAÄ 155:1 och 2 i FIGUR 2. Skala 1:5 000.

Inledning

Med anledning av avstyckning av tomter kring två befintliga fritidshus inom fastigheten Stavsjö 1:5 undersöktes RAÄ 155:3, Malmbäcks socken. De nybildade fastigheterna fick beteckningarna Stavsjö 1:8 och 1:9 i Nässjö kommun. RAÄ 155:3 låg huvudsakligen inom fastigheten Stavsjö 1:8, med den östligaste delen inom Stavsjö 1:6. Undersökningen utfördes på uppdrag av de blivande fastighetsägarna Iris och Walter Magnusson i Jönköping, samt Arne Haraldsson i Norrahammar.

Undersökningen av RAÄ 155:3 utfördes under sep.–okt. 1977 av Tomas Areslätt och Roger Johansson från Jönköpings läns museum, samt Walter Magnusson. Ansvarig för fältarbete och rapport var Tomas Areslätt. För rapportsammanställningen svarade Rickard Wennerberg vid Jönköpings läns museum.

RAÄ 155 var upptagen i Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering från 1954 som en kvadratisk stensättning (155:1), en domarring (155:2), samt en oregelbunden stensättning och en rest sten (155:3). RAÄ 155:1 och 155:2 hade tagits bort utan undersökning i samband med täktverksamhet mellan åren 1954–1965.

RAÄ 155:3 var belägen 11 meter östsydöst om den kvadratiska stensättningen (155:1). Enligt 1986 års revideringsinventering anges att RAÄ 155:3 är 11 meter nordnordöst om 155:1 (SE FIGUR 1). Lägesangivelsen i 1954 års inventering är något otydlig, men måste dock vara 11 meter åt östsydöst för att kunna överensstämma med de topografiska förutsättningarna (SE FIGUR 2).

Undersökningsytan uppgick totalt till ca 100 m^2 och omfattade fastigheterna Stavsjö 1:8 och 1:9, samt en mindre del av Stavsjö 1:5 och 1:6.

Målsättning och metod

En stor del av RAÄ 155 (155:1 och 155:2) var, som nämnts ovan, sedan tidigare borttagen. Den resterande delen av fornlämningen utgjordes av RAÄ 155:3 och var bebyggd med fritidshus. Ingreppen i fornlämningsmiljön var så omfattande att länsstyrelsen bedömde att fornlämningen ej var av sådan art att den skulle utgöra hinder för planerad avstyckning av två fritidstomter inom fastigheten Stavsjö 1:5 i Nässjö kommun. Länsstyrelsen ställde dock krav på att RAÄ 155:3 först skulle undersökas och borttagas innan fastigheterna fick bildas. Undersökningens primära syfte var att noggrant dokumentera anläggningarnas konstruktioner, bestämma omfattning av sentida ingrepp och skador, bestämma stratigrafiska förhållanden, samt att finna eventuella rester efter gravgömmor.

Efter en inledande dokumentation avbanades manuellt det ca 0,1 meter djupa vegetationsskiktet och det 0,1–0,3 meter djupa matjordskiktet inom en ca 12 x 8 m stor yta runt fornlämningen.

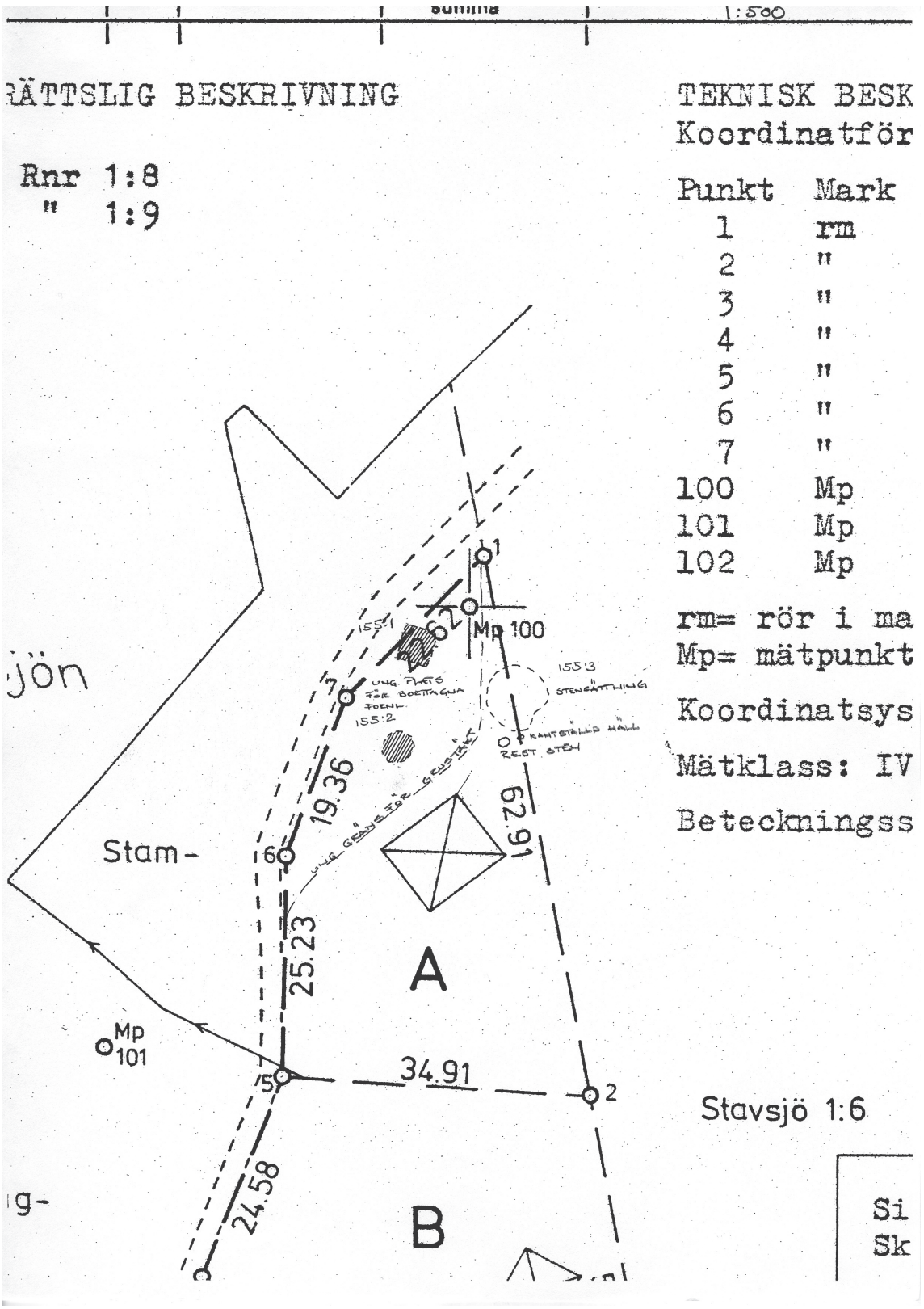

FIGUR 2. Detalj av avstyckningskarta (Nässjö lantmäteridistrikt, dnr 122/75), över fastigheterna Stavsjö 1:5, 1:6, 1:8 och 1:9. På kartan, som användes som arbetskarta vid undersökningen, har de undersökta anläggningarna (stensättningen RAÄ 155:3, kantställd häll och rest sten), samt de ungefärliga platserna för RAÄ 155:1 och 155:2 markerats. Jämför placeringen av RAÄ 155:1 och 2 i FIGUR 1. Fri skala.

Ett lokalt koordinatsystem upprättades över undersökningsområdet. Koordinatsystemet inmättes från befintlig fastighetsgräns och har senare anslutits till rikets nät RT 90. Anslutningen har gjorts via inmätningspunkt nr 1 (x 6389033,3, y 1414671,4) och punkt nr 2 (x 6388969,1, y1414683,4) på avstyckningskarta som upprättats av fastighetsbildningsmyndigheten 1978 (Nässjö lantmäteridistrikt, dnr 122/75, SE FIGUR 2).

Stensättningen dokumenterades i plan genom inmätning och ritning av schakt- och anläggningsplan. Alla höjdmätningar har utgått från en lokal fixpunkt inom området på 272,92 m.ö.h. En korsprofil lades ut över stensättningen i norr-söder, respektive öster-väster (se bilaga 4, figur 1–3). Stensättningen utgrävdes sedan skiktvis inom en kvadrant i taget. Varje undersökningsetapp fotodokumenterades. Den resta stenen dokumenterades med ritning och fotografering i plan och profil. Profilen lades över den resta stenen i öst-väst (se bilaga 4, figur 1–3).

FIGUR 3. RAÄ 155:3 före undersökning, från NV. Foto Tomas Areslätt (Diabild nr 2).

Topografi

Landskapet i Malmbäcks socken är kargt och mossrikt. I socknens södra del är landskapet kuperat med småländska höglandets högsta punkt, Tomtabacken på 377 m.ö.h.

RAÄ 155 var belägen vid Stavsjön, som ligger i socknens nordvästligaste del. Området kännetecknas av omväxlande mark med barrskog, mossar och våtmarker samt mindre vattendrag och gölar. Stavsjön är ca 700 lång i norr-söder och 200 meter bred i öster-väster. Sjön ligger på nivån ca 270 m.ö.h. och har sitt utlopp i sydväst. Norr, väster och sydväst om sjön utbreder sig relativt flacka skogs- och våtmarker med bl a Hässlebomossen och Järnbomossen. De högre bergspartierna runt 300 m.ö.h. ligger söder och öster om sjön.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Malmbäcks socken är den fornlämningsfattigaste socknen i Nässjö kommun. Fornlämningsbilden uppvisar en ålderdomlig prägel med glest spridda, eller små koncentrationer av främst stensättningar, rösen, resta stenar och domarringar. I socknen finns inga kända gravfält.

Öster om Stavsjön finns RAÄ 154 och 156 som utgörs av kvadratiska stensättningar. I övrigt finns endast få kända fornlämningar inom ett område på ett par kilometer närmast Stavsjön. Här finns några högt belägna stenåldersboplatser samt uppgifter om fossil åkermark med så kallade hackerör.

RAÄ 155 ingick tillsammans med RAÄ 154 och 156 i en större fornlämningsmiljö, som utgör område XVI-Stavsjö i Riksantikvarieämbetets fornlämningsanalys för Nässjö kommun. Den beskrivs som en mindre förhistorisk bosättningsmiljö illustrerad av en grupp

fornlämningar belägna på höjdsträckning öster om Stavsjön. Gruppen består av 3 kvadratiska stensättningar, en domarring, en rund stensättning och en senneolitisk hällkista. Ett anmärkningsvärt stort antal röjningsrösen förekommer i ett stråk från Blekmossen/Älgarum över Röd, södra Hiarum och Berg till Norra Hiarum.

Tidigare undersökningar

Den undersökning av RAÄ 155 som genomfördes hösten 1977 är den enda som Jönköpings läns museum genomfört inom Malmbäcks socken.

Resultat

Fornlämningen och stratigrafin

RAÄ 155 låg på en flack sandig platå 272 m.ö.h. ca 25 meter söder om Stavsjön. Fornlämningen utgjordes ursprungligen av en grupp av gravar och beskrivs år 1954 av Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering som en kvadratisk stensättning (155:1), en domarring (155:2), samt en oregelbunden stensättning, en rest sten och en kantställd häll (155:3).

RAÄ 155:1 (kvadratisk stensättning) var belägen 10 meter västsydväst om en gärdesgård som utgör gräns mellan Stavsjö 1:5 och Stavsjö 1:6, samt fem meter söder om brukningsväg. Den kvadratiska stensättningen var övertorvad, 4 meter i sida och 0,3 meter hög. Stensättningen begränsades av en kantkedja och i mitten fanns en hällkista, 3 meter lång, 1 meter bred och 0,3 meter djup. Hällkistan bestod av kantställda hällar och klumpstenar.

RAÄ 155:2 (domarring) var belägen 11 meter sydsydväst om den kvadratiska stensättningen. Domarringen var ca 4 meter i diameter och bestod av 5 kullfallna stenar, ca 0,7–1 meter långa, 0,4–0,6 meter breda och 0,2–0,4 meter tjocka.

RAÄ 155:1 och 155:2 har tagits bort utan undersökning. Enligt uppgift från fastighetsägaren till Stavsjö 1:8 har detta skett i samband med en mindre husbehovstäkt av grus och sand under åren 1954 till 1965. Täktens södra del hade därefter återfyllts åt norr ca 3–4 meter i samband med att det befintliga fridtidshuset uppfördes inom Stavsjö 1:8.

Fornlämning RAÄ 155:3 var belägen 11 meter östsydöst om den kvadratiska stensättningen. Revideringsinventeringen 1986 anger 11 meter nordnordöst om 155:1. Lägesangivelsen i 1954 års inventering är dock något otydlig, men måste vara 11 meter östsydöst för att kunna överensstämma med de topografiska förutsättningarna.

RAÄ 155:3 utgjordes enligt inventeringen av en oregelbunden stensättning, ca 5 meter i diameter och 0,3 meter hög. Stensättningen var övertorvad med 0,3–0,5 meter stora synliga stenar i ytan.

På östra delen hade röjningssten påförts. Stensättningen låg på ömse sidor om fastighetsgränsen mellan Stavsjö 1:6 och 1:8. Gränsen markerades med ett trästaket. Två stängselstolpar hade slagits ned i anläggningen. Östra delen av stensättningen låg i direkt anslutning till brukad åker, medan resterande del låg i gräsbevuxen trädgård.

Intill och ca 0,5 meter sydsydväst om stensättningen fanns en rest sten av granit, 0,7 meter hög, 0,5 meter bred och 0,4 meter tjock, samt en kantställd häll, 0,4 meter hög, 0,45 meter bred och 0,05 meter tjock. Fornminnesinventeringen ansåg att den kantställda hällen möjligen utgjorde en del av en hällkista. På den resta stenen var ett solur monterat. I samband med fastsättningen av soluret hade ett hål borrats på stenens översida.

Anläggningarna låg på en flack moränrygg, där de ytligaste fraktionerna bestod av en blandning av gulbrun hård fingrusig sand och grov sand. Dessa geologiskt bildade sandfraktioner överlagrades av en äldre markyta på vilka konstruktionerna anlagts eller nedgrävts. Dessa överlagrades av ett gräsbevuxet vegetationsskikt och mylla, ca 0,2 meter djupt i trädgården och i öster av 0,3 meter djup sandig mylla i den plöjda åkermarken. Den äldsta markytan bestod av en mörk myllhaltig sand med enstaka kolfragment. Utanför stensättningen var markytan något myllhaltigare.

Den oregelbundna stensättningen (anläggning 1)

Stensättningen var ca 0,3–0,4 meter hög och 5,7–6 meter i diameter och bestod av en enskiktad jordfylld stenpackning. Stensättningen hade en oregelbunden form utan några jämna kanter eller andra jämna och tydliga konstruktioner. Den hade en större och utdragen utbredning i nordväst och en indragen form med minsta bredd av ca 4 meter i sydöst. I den östra delen hade stensättningen en högsta höjd om 0,8 meter genom den sentida påförda odlingsstenen. Den jordfyllda stenpackningen bestod av 0,5–0,6 meter stora stenar med enstaka större stenar upp till 1,2 meter. Mellan stenarna fanns ett lager med mörk myllhaltig sand. Mellan den påförda odlingsstenen fanns ställvis ett löst skikt med jord och förmultnade växtdelar. Huvudsakligen var dock detta skikt med odlingssten jordfritt.

Den oregelbundna stensättningen var uppbyggd av ett olikformigt stenmaterial, som bestod både av rundade moränstenar, 0,1–0,5 meter stora, vanligen dock 0,3-0,4 meter stora, samt skarpkantade, 0,3–0,8 meter större stenar. I östra delen hade stensättningen påförts ett skikt med större stenar, 0,3–1,2 meter stora, men vanligen var stenarna 0,5–0,6 meter stora.

Utbredningen av detta senare påförda stenskikt sammanfaller med fastighetsgränsen mot Stavsjö 1:6 och utbreder sig öster därom. Detta stenskikt tolkas som odlingssten som brutits upp från åkermarken inom denna fastighet.

De yttre delarna av den oregelbundna stensättningen hade anlagts på den ursprungliga markytan, medan huvuddelen av stensättningen

FIGUR 4. RAÄ 155 efter framrensning av anl 1–3, från S. Notera soluret på den resta stenen, anläggning 2. Foto Tomas Areslätt (Diabild nr 5).

var anlagd på en återfylld flack grop. Under stensättningen hade den ursprungliga markytan och en del av de översta geologiskt bildade lagren omgrävts. Nedgrävningen bildade en flack grop, ca 3,6 x 5 meter stor och 0,3 meter djup. Under gropen fanns spår av att sandfraktionerna utsatts för värmepåverkan. I gropen påträffades dock inga sot- eller kolkoncentrationer. Inte heller påträffades några skörbrända eller värmepåverkade stenar.

Efter att odlingsstenen och den enskiktade stenpackningen tagits bort framkom en oregelbunden rad med djupare liggande stenar, som delvis sammanföll med stensättningens yttre begränsning. Denna yttre rad med stenar utgjorde ej någon egentlig kantkedja eller anläggningsbegränsning, utan sammanföll snarast med begränsningen av den flacka gropen. Stenraden bildade en ca 6 meter lång och 2,4–4,2 meter bred oval stenrad, orienterad i nordväst-sydväst, samt en halvcirkelform, med ca 2,2 meters diameter i stensättningens sydvästra del. Över den ovalformade stenradens sydöstra del låg en rad med större stenar, 0,7–1,2 meter stora med en nordöstlig sträckning. Dessa större stenar överlagrar och är recenta i förhållande till stenraden och hör snarast samman med den oregelbundna stensättningen.

Inga daterande fynd eller brända ben påträffades inom den oregelbundna stensättningen Den oregelbundna stensättningen har sannolikt ej heller utgjort någon gravmarkering.

FIGUR 5. Anläggning 2 och 3, profil 2 (O-V) från N. Foto Tomas Areslätt (Diabild nr 29).

Den resta stenen (anläggning 2)

Före undersökning och avbaning syntes ca 0,8 meter av den resta stenens övre del. Resterande del av den 1,6 meter höga stenen var nedgrävd 0,6 meter under den ursprungliga markytan och var ovanför denna omgiven av ett 0,2 meter djupt skikt med recent matjord. Stenen var placerad i en koniskt grävd grop, ca 0,45–0,85 meter i diameter och 0,6 meter djup. Gropens form följde väl stenens form. Gropen var återfylld runt stenen med ett 0,1 meter tjockt lager av brun myllhaltig sand. Stenen var i den norra delen fastkilad med ett flertal, ca 0,2 meter stora kilstenar. I den omgivande ursprungliga markytan påträffades ett mindre antal glest utspridda brända ben, samt en bit grovmagrad keramik (F 2).

Den kantställda hällen (anläggning 3) och brandgropen

Den kantställda hällen stod fast i marken och var nedgrävd ca 0,3 meter och lutade svagt åt norr. Intill och ca 0,2 meter nordöst om hällen fanns en gravgömma med brända ben, en kniv av järn samt ett beslag av järn (F 4). Gravgömman utgjordes av en brandgrop (se bilaga 1), som var rund, 0,6 m meter i diameter och 0,2 meter djup. Gropen var fylld med bålrester som sot, kol och brända ben, samt gravgåvor. Gropen täcktes av en mindre häll, 0,4 meter stor och 0,1 meter tjock, samt tre 0,2 meter stora och 0,1 meter tjocka stenar.

Fornminnesinventeringen 1954 bedömde att den kantställda hällen möjligen utgjorde en del av en hällkista. Undersökningen visar dock att den kantställda hällen ej ingått i någon sådan konstruktion, utan sannolikt utgjort en markering av en gravgömma.

Fynd

Vid undersökningen registrerades sammanlagt fem fyndposter, varav ett (F 4), uppdelades på 4:1–3 (se bilaga 2).

I stensättningen, anläggning 1 (RAÄ 155:3), som grävdes i kvadranter, påträffades kol i den första kvadranten (F 1). Kring anläggning 2 (den resta stenen) påträffades ett mindre antal brända ben som var glest utspridda. Dessutom framkom en bit grovmagrad keramik (F 2).

Fyndnr 3 utgjordes av brända ben och framkom öster om stensättningen, anläggning 1.

Intill den kantställda hällen (anläggning 3), framkom en brandgrop, fylld med vad som tolkades som bålrester. I gropen var förutom brända ben (F 4:3), även en järnkniv (SE FIGUR 6; F 4:1), samt ett järnbeslag med nitar (F 4:2).

Järnkniven var 140 mm lång och hade ett lätt böjt, eneggat blad med triangulärt tvärsnitt. Kniven sändes till konservering 1978 (JLM dnr 356/78) och konserverades 1990 av Ingrid Kronsell på Riksantikvarieämbetets sektion för analys och allmän konservering (se bilaga 3).

Fyndnr 5 utgjordes av en bit slagg, som framkom sydväst om anläggning 1.

Fynden förvaras, med undantag för metallföremålen, i Jönköpings läns museums arkeologiska magasin. Järnföremålen, däribland kniven, förvaras på SHM i Stockholm.

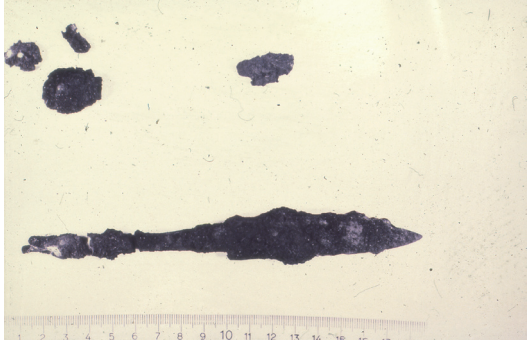

FIGUR 6 Fynd F 4:1, järnkniven, före konservering. Se även bilaga 3. Foto Tomas Areslätt (Diabild nr 33).

Sammanfattning

Med anledning av fastighetsbildning undersöktes del av RAÄ 155, Malmbäcks socken. Fornlämningen låg på en flack sandig platå 272 m.ö.h., ca 25 meter söder Stavsjön och utgjordes ursprungligen av en grupp av gravar med en kvadratisk stensättning (155:1), en domarring (155:2) och en oregelbunden stensättning, en rest sten och en kantställd häll (155:3). Den kvadratiska stensättningen och domarringen hade tidigare tagits bort utan undersökning och den resterande delen RAÄ 155:3 var bebyggd med ett fritidshus. Undersökningens syfte var att noggrant dokumentera resterande anläggningar, bestämma omfattning av sentida ingrepp och skador, bestämma stratigrafiska förhållande samt att finna eventuella rester efter gravgömmor.

Den oregelbundna stensättningen var ca 5 meter i diameter och 0,3 meter hög. Den hade en större och utdragen utbredning i

nordväst och en indragen form med minsta bredd av ca 4 meter i sydöst. Stensättningens yttre delar hade anlagts på den ursprungliga markytan, medan huvuddelen av stensättningen låg på en återfylld flack grop, som begränsades av en oregelbunden rad större stenar. Inga daterande fynd eller brända ben påträffades inom stensättningen. Den oregelbundna stensättningen har sannolikt ej utgjort någon gravmarkering.

Den resta stenen var ca 1 meter hög ovanför den ursprungliga markytan. Stenen hade placerats i en 0,6 meter djup konisk grop och stadgats med ett flertal mindre kilstenar. I den omgivande ursprungliga markytan påträffades ett mindre antal glest utspridda brända ben, samt en bit grovmagrad keramik.

Den kantställda hällen var ca 0,4 meter hög och markerade en gravgömma. Denna bestod av en brandgrop med brända ben, en kniv av järn samt beslag av järn. Gropen täcktes av en mindre häll. Undersökningen ger inga belägg för att den kantställda hällen ingått i en hällkista.

Anläggningarna låg på en flack moränrygg, där de ytligaste fraktionerna bestod av en blandning av gulbrun hård fingrusig sand och grov sand. Dessa geologiskt bildade sandfraktioner överlagrades av en äldre markyta på vilka konstruktionerna anlagts eller nedgrävts.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	11.391-2318-77
Jönköpings läns museums dnr:	934/77
Beställare:	Fastighetsägarna Iris och Walter Magnusson och Arne Haraldsson
Rapportansvarig:	Tomas Areslätt & Rickard Wennerberg
Fältansvarig:	Tomas Areslätt
Fältpersonal:	Tomas Areslätt och Roger Johansson Jönköpings läns museum, samt Walter Magnusson
Fältarbetstid:	1977-09-01–1977-10-01
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Nässjö kommun
Socken:	Malmbäcks socken
Församling	Malmbäcks församling
Fastighetsbeteckning:	Stavsjö 1:5, 1:6 och 1:8
Belägenhet:	Ekonomiska kartans blad 6E 7c Falla
Koordinater:	x 6389015 y 1414675
Koordinatsystem:	RT 90 system 2,5 gon V 0:-15
Höjd:	272,5–273,4 m.ö.h.
Höjdsystem:	RH 70
Undersökningsyta:	100 m^2
Fornlämningsnummer:	155:3, Malmbäcks socken
Fornlämningstyp:	Stensättning, rest sten, kantställd häll
Diabild nr:	serie 1–33, Småland, Jönköpings län, Malmbäcks socken, fornlämning nr 155
Fynd nr:	1–5, varav alla utom järnföremålen förvaras i JLM:s magasin. Järnföremålen förvaras på SHM, Stockholm
Tidigare undersökningar:	Ej

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums antikvarisk-topografiska arkiv.

Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (FMIS).

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med RAÄ 155:1–3 4
Figur 2. Detalj av avstyckningskarta över fastigheterna Stavsjö 1:5 m fl 6
Figur 3. RAÄ 155:3 före undersökning från NV 7
Figur 4. RAÄ 155 efter framrensning av anl 1–3 från S 9
Figur 5. Anläggning 2 och 3, profil 2 (O-V) från N 10
Figur 6. Fynd F 4:1, järnkniven, före konservering 11

Anläggningsbeskrivningar

JLM dnr 934/77

Anläggningsnr	Belägenhet	Typ	Beskrivning
A 1	x 6389015 y 1414675 Höjd 272,30-273,08 m.ö.h.	Stensättning	Oregelbunden ca 5, 7–6 meter i diameter och 0,3–0,4 meter hög. Stensättningen var övertorvad med 0,3–0,5 meter stora synliga stenar i ytan. Den oregelbundna stensättningen bestod av en enskiktad jordfylld stenpackning med olikformiga, 0,3–0,8 meter stora stenar, vanligen 0,3–0,4 meter stora. I östra delen hade stensättningen påförts ett skikt med ca 0,3–1,2 meter stora röjningsstenar, huvudsakligen 0,5–0,6 meter stora. Stensättningen hade här en högsta höjd om 0,8 meter.
A 2	x 6389010,8 y 1414674,2 Höjd 271,8 – 273,4 m.ö.h.	Rest sten	Av granit, 1,6 m hög (0,8 meter synlig ovan mark), 0,5–0,75 meter bred (0,5 meter synlig ovan mark), samt 0,5–0,6 meter tjock (0,4 meter synlig ovan mark). Den resta stenen var nedgrävd 0,6 meter under den ursprungliga markytan och var fastsatt med kilsten i en jordfylld konisk grop, som var 0,45–0,85 meter i diameter och 0,6 meter djup.
A 3	x 6389011,2 y 1414675,3 Höjd 271,98 – 272,68 m.ö.h.	Kantställd häll	0,7 meter hög (0,4 meter synlig ovan mark), 0,45 meter bred och 0,05 meter tjock. Den kantställda hällen var nedgrävd ca 0,3 meter och lutade svagt åt norr.
	x 6389011,3 y1414675,8 Höjd 272,02 – 272,28 m.ö.h.	Brandgrop	Rund, 0,6 m meter i diameter och 0,2 meter djup med brända ben, en kniv av järn samt beslag av järn (F 4). Gropen täcktes av en mindre häll 0,4 meter stor och 0,1 meter tjock samt tre 0,2 meter stora och 0,1 meter tjocka stenar.

Fyndförteckning

JLM dnr 934/77

Fyndnr	Fyndnr i JLM:s magasin	Anläggningsnr	Typ	Beskrivning
F 1		A 1	Kol	Kol i kvadrant 1
F 2	F 1 (keramik), F 2 (brända ben)	A 2	Keramik, brända ben	Keramikskärva grovt magrad, brända ben
F 3		Funnen öster om anläggning 1	Brända ben	Brända ben
F 4:1		A 3	Järnkniv	Kniv av järn, ca 140 mm lång, med lätt böjt eneggat blad. Ansats på rygg och eggsida mellan blad och tånge, triangulärt tvärsnitt (1–3 mm)
F 4:2		A 3	Beslag av järn	Beslag av järn med tre genomgående nitar, samt en nit
F 4:3	F 4:4	A 3	Brända ben	Brända ben
F 5		Funnen sydväst om anläggning 1	Slagg	Slaggbit

Konserveringsrapport

Upprättad av Ingrid Kronsell, RIK1, dnr 2540/78, RIK1 90-070, JLM dnr 934/77

Sm Malmbäck sn

RIKSANTIKVARIEÄMBETET OCH
STATENS HISTORISKA MUSEER
TEKNISKA INSTITUTIONEN
Sektionen för analys och allmän konserverings

A.T.A.

RAPPORT nr RAÄ - T
Datum
90 12 12

Diarienummer
dnr 2540/78
A-nr
RIK1 90-070

Tjänsteman
I Kronsell, RIK1

Vid referens till tekniska avdelningens rapporter skall tjänsteman och rapportnr anges!

KONSERVERINGSRAPPORT

Sm Malmbäck sn
Forn1 155:3 F1:1

Beskrivning/Allmäntillstånd
Kniv med lätt böjt blad, ca 140 mm lång.
Kniven är i mycket dåligt skick; bladet har skiktats och ytskiten är lösa.
Tången avbruten.

Korrosion
I Svart-brun, jordblandad korrosion
II Gråsvart, hård, tät yta
III Orange, porös korrosion

Behandling
- De lösa delarna limmas med, och bladet stabiliseras med, Karlssons klister, cellulosanitrat, utblandat i litet aceto
- Rensning med skalpell och mikroblästring med glas.
- Urlakning i max 80°C avjoniserat vatten (ca 3 veckor hittills = 15/8-90).
- Lackad med Paraloid.

Konserverat av Ingrid Kronsell 15 augusti 1990.

INSTITUTIONEN FÖR KONSERVERING
Metallenheten

Gunnel Werner

Ingrid Kronsell

g/rik1/190027/konsrapp

Postadress
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Besöksadress
Storgatan 41

Telefon
08 - 22 89 00

Telegramadress
riksantikvarie

RIKl 90-070

Sm. Malmbäck sn
Fornl. 155:3 F1:1

Kniv

Efter konservering

I Kronsell -90

Plan- och profilritningar

JLM dnr 934/77

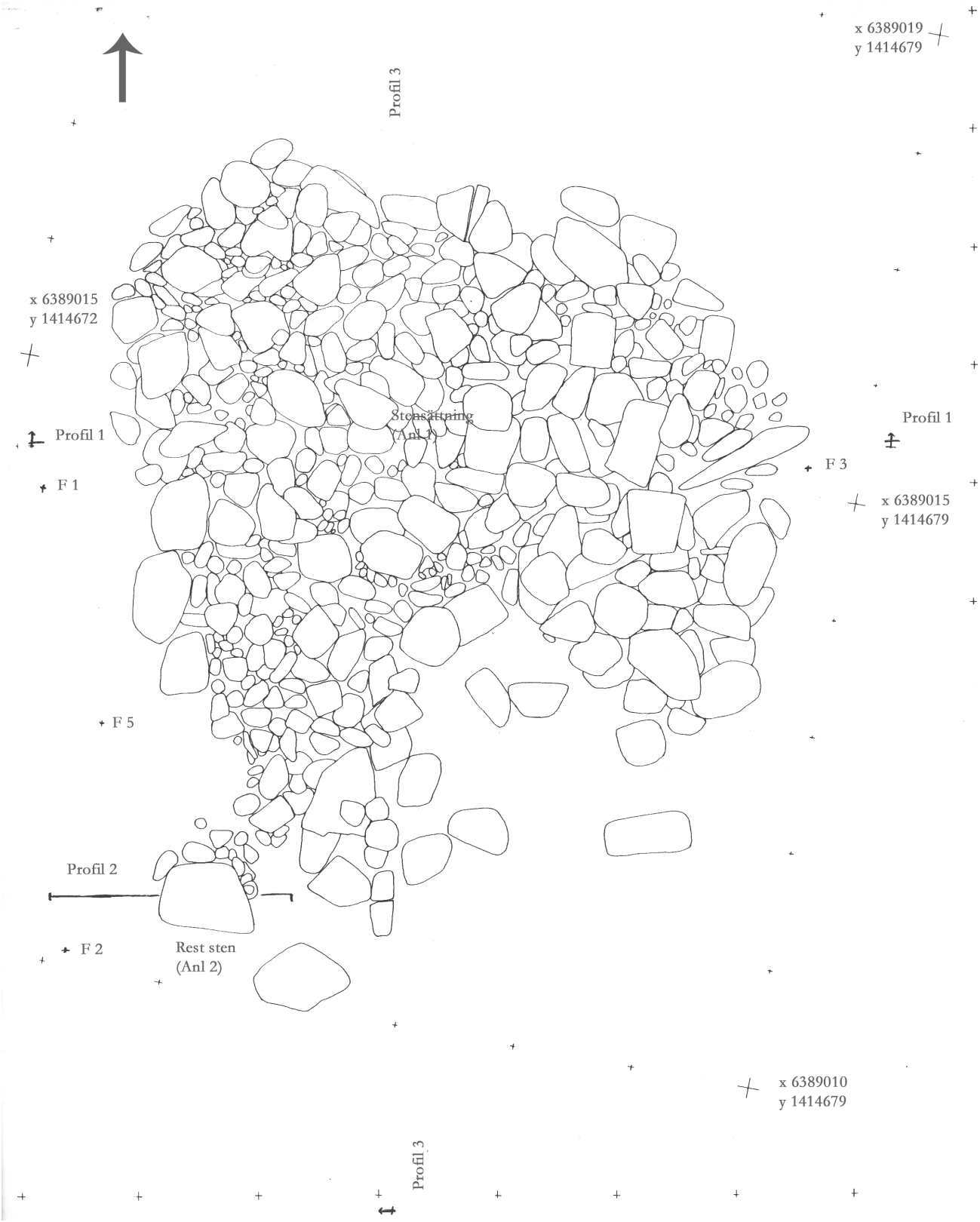

FIGUR 1. Plan över första skedet av stensättningen, anläggning 1, efter avtorvning. Profil 1 och 2 drogs i öst - västlig riktning, medan profil 3 drogs i nord - sydlig riktning. Planen upprättad av Tomas Areslätt i september 1977. Planen är bearbetad vid rapportsammanställningen av Rickard Wennerberg. Fri skala.

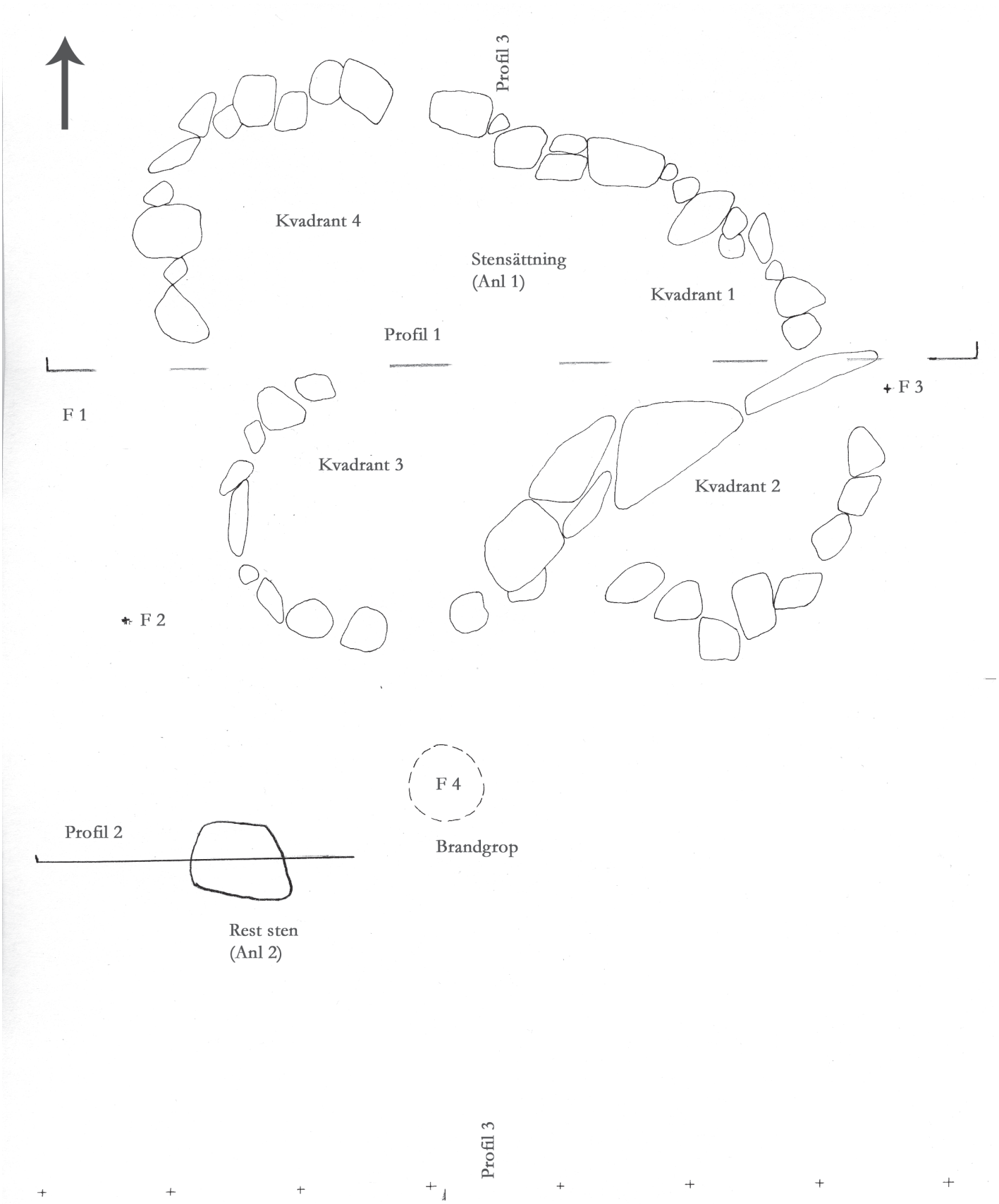

FIGUR 2. Plan över andra skedet vid undersökningen av stensättningen, anläggning 1. Profil 1 och 2 drogs i öst - västlig riktning, medan profil 3 drogs i nord - sydlig riktning. Profil 2 drogs över den resta stenen, anläggning 2 och del av anläggning 3, den kantställda hällen, samt brandgropen. Planen upprättad av Tomas Areslätt i oktober 1977. Planen är bearbetad vid rapportsammanställningen av Rickard Wennerberg. Fri skala.

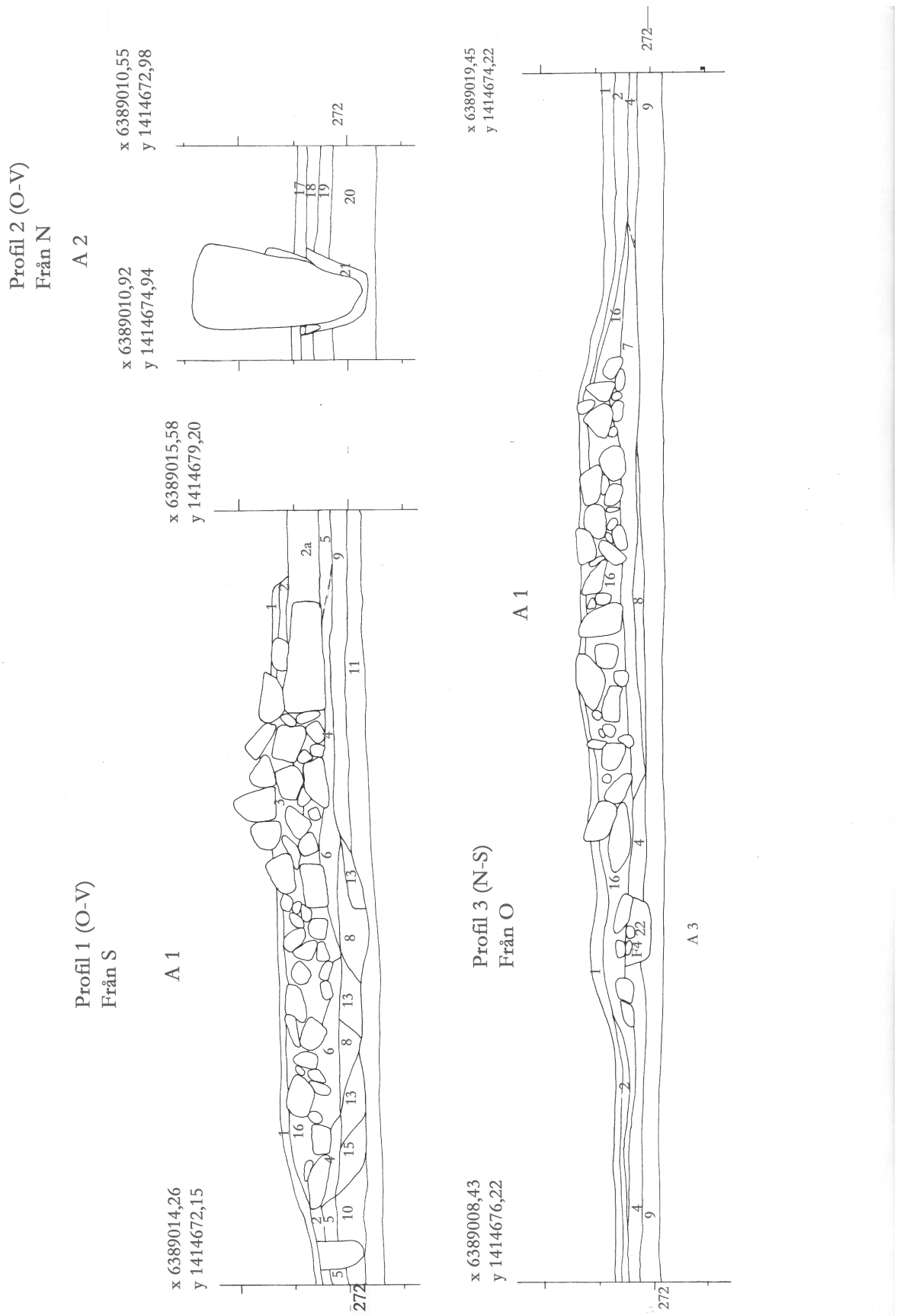

FIGUR 3. Profil 1–3. Profil 1 drogs i öst-västlig riktning tvärs över anläggning 1. Profil 2 drogs i samma riktning men över anläggning 2. Den tredje profilen (nr 3), drogs i nord-sydlig riktning över anläggning 1. För förklaring till lagernumreringen, SE FIGUR 4. Profilerna upprättad av Tomas Areslätt i september–oktober 1977. Profilerna är bearbetade vid rapportsammanställningen av Rickard Wennerberg. Fri skala.

Anläggningsnr	Profil	Lager
A 1	Profilerna Öst - Väst (1) och Nord - Syd (3)	Recenta lager 1 Vegetationsskikt 2 Mörkgrå mylla 2a Matjord ploggång i åker 3 Mörkgrå torv/mylla/växtdelar mellan odlingsstenen (naturligt påfört)
		Äldsta markyta 4 Gråbrun svagt myllhaltig sand med kolfragment (äldsta markyta under stensättningen) 5 Mörkgrå myllhaltig sand med kolfragment (äldsta markyta utanför stensättningen) 6 Gråbrun/ljusfläckig svagt myllhaltig sand med kolfragment (omgrävt lager av äldsta markyta under stensättningen 7 Brungrå svagt myllhaltig sand med kolfragment och enstaka grus (omgrävt lager av äldsta markyta under stensättningen) 8 Ljusgrå/rödbrunfläckig sand med kolfragment och enstaka grus
		Geologiska lager 9 Gulbrun hård fingrusig sand (högsta sterila nivå) 10 Gulbrun hård grusig sand 11 Gulgrå grov sand 12 Brunröd hård fingrusig sand, som 9 men värmepåverkat 13 Brunröd hård fingrusig sand med kolfragment, som 11 men omgrävt 14 Brunröd moig finsand värmepåverkat 15 Gulbrun hård grusig sand, som 10 men omgrävd
		Konstruktionen 16 Mörk gråbrun myllhaltig sand (påfört)
A 2	Profil Öst - Väst (2)	Den resta stenen 17 Mörkgrå sandig mylla men kolfragment och brända ben 18 Mörkt brungrå svagt myllhaltig sand med kolfragment och brända ben 19 Gulbrun fingrusig sand jfr lager 10 (högsta sterila nivå) 20 Gråbrunt sandigt fint grus 21 Brun sand med kolfragment återfyllnad i grop för rest sten
A 3	Profil Öst - Väst (2)	Brandgrop 22 Sot kol och brända ben (F 4)

FIGUR 4. Tabell över den lagernumrering som är angiven i stratigrafi/profilerna 1–3 i figur 3.

Hösten 1977 undersökte Jönköpings läns museum RAÄ 155:3, Malmbäcks socken, Nässjö kommun. Då fornlämningen registrerades i fornminnesregistret på 1950-talet utgjordes den av en grupp med tre gravar. Innan undersökningen 1977 hade två av dessa, den kvadratiska stensättningen (RAÄ 155:1) och domarringen (RAÄ 155:2), sedan tidigare försvunnit i samband med täktverksamhet. Den återstående fornlämningen var RAÄ 155:3, som bestod av en oregelbunden stensättning, en rest sten, samt en kantställd häll. På platsen för RAÄ 155 hade även ett fritidshus uppförts.

Den arkeologiska undersökningen syftade till att dokumentera vad som återstod av RAÄ 155, samt att bestämma de stratigrafiska förhållandena och försöka återfinna eventuella rester efter gravgömmor.

Inga fynd gjordes vid undersökningen av stensättningen och tolkningen var därför att den oregelbundna stensättningen inte utgjort någon markering för någon grav. Den resta stenen hade däremot placerats i en grop, samt stadgats upp med mindre stenar. I omgivande markyta påträffades glest utspridda brända ben, samt en bit grovmagrad keramik. Den kantställda hällen visade sig markera en gravgömma, som bestod av en brandgrop med brända ben, en järnkniv, samt järnbeslag.

Arkeologisk rapport 2008:12
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM